

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije
Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća

**IZVJEŠTAJ SA JAVNE RASPRAVE O NACRTU „STRATEGIJE ZA CJELOŽIVOTNO PREDUZETNIČKO
UČENJE 2015-2020“**

U skladu sa Uredbom o postupku i načinu sprovođenja Javne rasprave u pripremi zakona ("Službeni list Crne Gore", broj 12/12), Ministarstvo ekonomije-Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je 13.maja 2015. godine, „pokrenula javnu raspravu o nacrtu „Strategije za razvoj ženskog preduzetništva 2015-2020“.

Javna rasprava je pokrenuta:

- objavljivanjem Javnog poziva sa Programom javne rasprave u dnevnom listu „Pobjeda“,
- na internet stranici Ministarstva ekonomije-Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća www.nasme.me, Ministarstva prosvjete www.mps.gov.me i na portalu e-Uprave www.euprava.me,

Javnim pozivom su pozvani građani i građanke, stručne i naučne, domaće i međunarodne institucije, državni organi, poslovne asocijacije, mala i srednja preduzeća, nevladine organizacije, mediji i druge zainteresovane organizacije da svojim prijedlozima, komentarima i sugestijama doprinesu unaprijeđenju predloženog Nacrta strategije razvoja ženskog preduzetništva 2015.-2020.

Javna rasprava je trajala do 11.juna 2015. godine.

U okviru Javne rasprave, 04. juna. 2015. godine je organizovan Okrugli sto u Podgorici. Okruglom stolu su prisustvovali predstavnici Ministarstva ekonomije-Direkcije za razvoj MSP, Ministarstva održivog razvoja i turizma, univerziteta, državnih institucija, poslovnih asocijacija, NVO, medija.

U uvodnom izlaganju, Direktor DMSP Aleksandar Pavićević, naveo je da je 2011. godine u Crnoj Gori bilo svega 9,6 odsto preduzeća u vlasništvu žena što ukazuje na to da je žensko preduzetništvo oblast kojoj treba posvetiti posebnu pažnju. Strategija bi trebalo da doprinese kreiranju neophodnih preduslova i osnova, na kojima će žene moći ravnopravno da iskažu preduzetničke potencijale i unaprijede položaj u društvu.

Javnost je informisana i o tehničkoj podršci u izradi Strategije koju je obezbijedilo GTF – Inicijativa za održivi razvoj iz Zagreba a veliki doprinos dali su i članovi Radne grupe sastavljene od predstavnika relevantnih ministarstava i institucija koje se bave unaprijeđenjem ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Ana Šebek, koordinatorka Radne grupe za izradu strategije razvoja ženskog preduzetništva, ispred Direkcije za razvoj MSP je prezentirala Nacrt Strategije. Detaljno je predstavljeni strateški ciljevi, ključni izazovi i prioriteti, kao i predložene mjere.

Igor Brkanović, nezavisni ekspert je pohvalio Nacrt i naglasio da „ovo nije ženski dokument, već razvojni, koji pokušava da žene preduzetnice uključi u sve segmente sistema podrške za razvoja biznisa“. Pohvalio je metodologiju koje je vrlo kvalitetna, dokument je struktuiran na jednostavan, pregledan i razumljiv način, što znači da je Strategija upotrebljiva. Naglasio je da dodatno treba raditi na podizanju svijesti i promociji kako bi se dodatno unaprijedio razvoj ženskog preduzetništva.

U okviru diskusije iznijeti su sljedeći komentari i prijedlozi:

Predstavnik Ekonomskog fakulteta prof.dr Anđelko Lojpur je dao pozitivno mišljenje na predloženi dokument i iskazao spremnost Ekonomskog fakulteta da se u narednom periodu uključi u promociju Strategije i programe podrške preduzetnicama.

Predstavnica Univerziteta Mediteran, prof.dr Slobodanka Krivokapić smatra da je Nacrt Strategije jako dobar, kao i to da je utemeljen na pravim dokumentima. Smatra da veliki napredak donošenje posebne Strategije koja se odnosi na žensko preduzetništvo umjesto tretiranja ovog pitanja drugim strateškim dokumentima. Predložila je da bi u cilju unaprjeđenja dokumenta trebalo dodatno naglasiti važnost uspostavljanje kontinuirane saradnje udruženja preduzetnica sa obrazovnim institucijama.

Predstavnica Asocijacije poslovnih žena-APŽ, Ljubica Kostić Bukarica je pohvalila Nacrt strategije i mogućnost da APŽ aktivno učestvuje u radu na izradi iste. Smatra da će predložene mjere unaprijediti uslove za bavljenje preduzetništvom uopšte a posebno ženama koje se za to odluče. Članice APŽ učestvovala u promociji preduzetničke prakse u prethodnom periodu, što će se nastaviti i kada je u pitanju nova Strategija.

Predstavnica Udruženja preduzetnica – UP, Edita Dautović je takođe pohvalila Nacrt strategije, i rekla da vjeruje da je veliki napredak Crne Gore donošenje jednog ovakvog dokumenta. Ona je istakla da jedina prepreka za uspješnu realizaciju programa podrške mogu biti duge i otežane procedure kreditiranja žena, koje sprovodi Investiciono razvojni fond Crne Gore.

Nacrt Strategije je takođe prezentiran i na XVIII Cetinjskom parlamentarnom forumu koji je održan 8. i 9. juna 2015. godine, koji je organizovala Skupština Crne Gore. Ovom prilikom dokument je prezentovan parlamentarcima zemalja regiona i zvaničnicima GTF, EBRD, OSCE, RCC.

U toku trajanja Javne rasprave Ministarstvu ekonomije-Direkciji za razvoj malih i srednjih preduzeća su u pisanoj formi dostavljeni sledeći komentari, sugestije i predlozi:

PREDLAGAČ/ INSTITUCIJA	KOMENTAR/SUGESTIJA	OBRAZLOŽENJE
Udruženje starih zanata i vještina "Nit" iz Podgorice, Udruženja "Kreativna riznica" iz Podgorice i "Tkački kutak" iz Pljevalja i NVO "Riznica" iz Podgorice	Kao prvo, pohvaljujemo napor koji je uložen na izradi Strategije, kao i na prezentovanju statistike. Nadamo se da će izrada Strategije značiti napredak u razvoju ženskog preduzetništva. Sa namjerom da tekst Strategije bude što bolji dokumenat, u ime navedenih Udruženja, iznijete su konstruktivne primjedbe, sa nadom da će biti razmotrene. U Nacrtu se nigdje ne pominje razvoj socijalnog preduzetništva, kao načina zapošljavanja jednog broja žena iz ranjivih grupa. Strategija ne pominje podršku ženama koje se bave starim i umjetničkim zanatima i vještinama i izradom rukotvorina, kao jednim od načina samozapošljavanja i, kasnije, razvoja preduzetništva.	Primjedba djelimično prihvaćena „Strategija razvoja ženskog preduzetništva 2015-2020“ se nije bavila preporukama za razvoj socijalnog preduzetništva jer u Crnoj Gori nije usvojen zakonski okvir koji reguliše ovu oblast U Okvirnom akcionom planu u okviru Mjera: M7 - Pružanje organizacione, finansijske, prostorne i druge pomoći za razvoj tradicionalne zanatske delatnosti žena , predviđena je Izrada Analize potreba i definisanje preporuka za podršku žena zanatlija
Montenegro biznis alijansa	U vezi Nacrta Strategije ženskog preduzetništva za period 2015-2020 godine imamo jednu sugestiju i kratak komentar: ▪ U dijelu Promocija, umnožavanje i zagovaranje interesa žena preduzetnica, kod ključnih mjera, dodati: M26: “Uspostavljanje kontinuirane saradnje Udruženja preduzetnica sa obrazovnim institucijama, uz potenciranje razvoja rodne ravnopravnosti” Komentar: Pošto je svaki razvoj, pa i razvoj ženskog preduzetništva proces, a ne čin, smatramo da sa edukativnim aktivnostima, u tom smislu, treba krenuti od osnovnih obrazovnih institucija, čak još i ranije, od pretškolskog nivoa. S ovim u vezi, smatramo da bi bilo dobro uspostaviti što intenzivniju saradnju obrazovnih institucija na svim nivoima i lokalnih samouprava, kako bi se podstakli procesi koji se odnose na uspostavljanje rodne ravnopravnosti kao presudno važnog uslova za razvoj ženskog preduzetništva. Kroz brošure i publikacije, već od osnovnog nivoa obrazovanja, treba ukazivati na neophodnost uspostavljanja rodne ravnopravnosti i podsticanja razvoja ženskog preduzetništva. Dakle, ovo su pitanja kojima se na strateški način mora prići, kako bi buduće generacije sve manje imale problem sa ovim i sličnim pitanjima. Smatramo, takođe, da uloga lokalnih samouprava mora biti sve značajnija u ovim procesima, jer je to, rekli bi smo, uslov za postepeno prevazilaženje ovih problema.. Naše mišljenje je, dakle, da bi u Nacrtu ove strategije, bez obzira što je vremenski ograničena, trebalo osnažiti ovakvu priču, uz akcenat na vezu: rodna ravnopravnost – razvoj ženskog preduzetništva , u cilju jačanja ženskog preduzetništva, kao takvog.	Primjedba prihvaćena Uključena mjera M 26

Opšti komentar

Nacrt Strategije razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015-2020 svojim sadržajem ne može doprinijeti ostvarenju cilja zbog kojeg se Strategija priprema. U pitanju je dokument opšteg karaktera koji ne sadrži konkretne mjere i predlog aktivnosti, sa prepoznatim nosiocima odgovornim za njihovu realizaciju. Čitanjem Nacrta stiče se utisak da razvoj ženskog preduzetništva "počinje" sa ovim okumentom, pa se istim tretiraju teme koje su već godinama dio reformske agende u Crnoj Gori, i gdje su postignuti značajni rezultati.

Specifični komentari:

- Dokument je zasnovan na selektivnim analizama/istraživanjima.
- Dodatno, nisu prepoznati sektori i djelatnosti u kojima preduzetnice imaju potencijal za ekonomsko angažovanje što je još važnije za strateške smjernice.
- Prezentovani podaci su često zastarjeli, a imajući u vidu trajanje procesa izrade Nacrta, kao i nedostatak statističkih podataka u ovoj oblasti (što se i konstatuje u dokumentu), bilo je za očekivati da se nedostajući podaci prikupe i ciljano prezentuju u dokumentu, kao i da se prikažu ažurirani podaci inače dostupni u statističkom sistemu Crne Gore.
- Posebno zabrinjava što Nacrt ne sadrži osvrt na angažovanje žena u sektoru sive ekonomije, kao i specifičnosti resursa, vještina i znanja kojima raspolažu žene u ruralnim područjima
- Nedostatak adekvatne uzročno posljedične analize odrazio se na:
 - neadekvatno definisane ključne izazove
 - nedostatak relevantnih indikatora
 - postavljene opšte strateške prioritete (str. 16), koji sadrže ciljeve koji su inače predmet ostvarenja drugih strateških dokumenata i na kojima se uveliko radi.

Tehnički komentari

- U dokumentu je neophodno navesti sadržaj, listu korišćene literature, formatirati tekst, i numerisati tabele i grafike.
- Dokument treba lektorisati jer trenutno ima djelova pisanih ekavicom, kao i hrvatskom ijekavicom,

Primjedba djelimično prihvaćena

-Radna Grupa smatra da je Strategija razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015-2020 i Okvirnim akcionim planom okupila renomirane predstavnike i predstavnice institucija, organizacija, univerziteta koji su dali puni doprinos u kreiranju Strategije i mjera koje će odgovoriti zadatom cilju, te da je sami dokument veoma sadržajan i kvalitetno struktuiran a što potvrđuju i pozitivna mišljenja i pohvale renomiranih profesora u toku javne rasprave.

-Strategija je rađena na osnovu zvaničnih i raspoloživih statističkih podataka kojima raspolažu različite organizacije, a kontinuirano stoji otvoreni poziv da sve organizacije, institucije, dostavljaju Direkciji za razvoj MSP podatke do kojih dođu u svom istraživačkom radu, kako bi se potrebe ženskog preduzetništva stalno kvalitativno sagledavale, analizirale, a politike i mjere adekvatno pratile i prilagođavale.

-Strategija razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015-2020 sadrži Akcioni plan sa detaljno definisanim ciljevima i mjerama, te sadrže prateće indikatore koji su detaljno analizirani od strane članova i članica Radne grupe kao i uz konsultantsku pomoć prof.dr.sc Slavice Singer, direktorice poslijediplomskog studija PODUZETNIŠTVO na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, u Hrvatskoj.

-Saglasni smo da je pitanje rada žena u sivoj ekonomiji posebno značajano i koristimo priliku da vas informišemo da je u toku istraživanje o sivoj ekonomiji koje realizuje UNDP na zahtjev MRSS a koje će obuhvatiti i položaj žena. Ovo istraživanje će poslužiti kao osnov za definisanje mjera i politika kojima će se smanjiti sveukupno angažovanje u sivoj ekonomiji, a Direkcija za razvoj MSP će dati svoj puni doprinos u definisanju adekvatnih mjera koje se odnose i na žene.

-U dijelu tehničkih komentara, u potpunosti smo saglasni sa stavom da se „Strategija razvoja ženskog preduzetništva 2015.-2020.god“ neće štampati dok se ne isprave sve tehničke greške.